

Barcelona, te csodás!

BOBCATSSS 2014

Bevezetés

2014. január 29. és 30. között Barcelonában ismét megrendezésre került a BOBCATSSS nemzetközi könyvtár- és információtudományi konferencia. Im már 22. éve van lehetősége a világ bármely tájáról a tudományterület kutatóinak, oktatóinak és hallgatóinak bemutatni a szakma képviselői számára a legfrissebb kutatási témáikat. A BOBCATSSS-konferenciák szervezése során a felsorolt három közösség közül mindig a hallgatókon van a hangsúly: ez olyan esemény, amely során lehetőségük van belekóstolni a tudományos tevékenységek világába, és megmutatni magukat és a szaktudásukat nemzetközi keretek között.

A hagyományokhoz híven idén is két ország egyetemének hallgatói szervezték a tudományos szimpóziumot: a spanyol University of Barcelona és a svéd University of Borås együttműködéséből született az esemény. Az idei év kulcsszava a *fenntarthatóság* volt, amely az egész konferenciát végigkísérte elméletben és gyakorlatban egyaránt: megmutatkozott a témákban és a szervezésben is.

Előadások, poszterek

A fenntarthatóság egyre fontosabb részévé válik az életünknek. A XXI. század társadalmának pazarló és környezetszennyező életmódja szükségessé teszi, hogy minél többen megismerkedjenek és rendszeresen, tudatosan éljenek a fenntarthatóság eszközeivel. Így lett az idei BOBCATSSS konferencia fő témája: a *Library (r)evolution: Promoting sustainable information practices* [Könyvtár (r)evolúció: A fenntartható információs gyakorlat támogatása]. Az eseményen idén is szép számmal képviseltették magukat a magyar könyvtárosok, valamennyien nagyon aktuális témákat, poszterek és előadások formájában bemutatva.

Csorba-Simon Eszter a Pécsi Tudományegyetem informatikus könyvtáros mesterképzéses hallgatója egy nagyon izgalmas, sokak érdeklődését felkeltő témát boncolgatott. *Bibliotherapy with prisoners?* (Biblioterápia börtönviseltekkel?) címmel prezentálta kutatásainak eredményét, amellyel a tavalyi év során második helyezett lett az Országos Tudományos Diákköri Konferencián.

A bűnözés és a börtön problémája egyre kurrensebb kérdéssé válik, ennek következményeként számos tudományág és szakterület kezdett foglalkozni a témával, ezzel segítséget nyújtva a bűnözés megelőzésében és felszámolásában. Az előadás alapját az a szakmai tapasztalat képezte, amelyet leendő könyvtárosként saját tervezésű és vezetésű biblioterápiás foglalkozásai keretében, a pécsi Fiatal-

korúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében fogvatartottakkal folytatott foglalkozássorozat során szerzett.

A biblioterápia célja sokféle lehet, általánosságban ezek a célok a mentális problémák gyógyítása, a személyiségfejlesztés, az önismeret, szociális képességek, empátia, tolerancia fejlesztése, a közösségépítés, esetleg rekreáció témakörein belül mozognak. Az alapelgondolás a biblioterápia működési elvéről az, hogy egy olvasmány segítséget nyújthat abban, hogy külső szemszögből láthassa az olvasó a problémáit, példát vagy épp ellenpéldát ismerjen meg bizonyos élethelyzetekre, következmények nélkül gondolhasson át megoldásokat.

A prezentációban az előadó kiemelte a speciális környezetben végzett munka nehezítő, illetve hátráltató tényezőit, mint például a funkcionális analfabétizmus, valamint a kulturális különbségek és a nemek közötti feszültségek problematikája.

Németh Márton a DILL (International Master in Digital Library Learning) program keretében végezte tanulmányait, jelenleg pedig a Monguz Kft. munkatársaként dolgozik. Előadásának témája szorosan kapcsolódik korábbi külföldi, szakmai és személyes tapasztalataihoz, amelynek címe *Digital library education on Master level in Borås, Copenhagen and Oslo Qualitative case study* (A mester szintű digitális könyvtári oktatás kvalitatív vizsgálata Boråsban, Koppenhágában és Oslóban). Kutatásának fő kérdései a következők voltak: Hogyan tudja a gyakorlatban alkalmazni a digitális könyvtári oktatást a három skandináv egyetem az MA programjában? Melyik tantervi formában jelennek meg ennek a digitális oktatási tárgyak, témák a jelenlegi programban?

Szalacsi Alexandra és Tóth Máté előadása *The university library website as a virtual study environment* (Az Egyetemi Könyvtár weboldala mint virtuális környezet) címmel hangzott el. Kutatásuk egy interdiszciplináris területen a könyvtártudomány és pedagógia tudomány határán helyezkedik el. Az elmúlt években az egyetemi könyvtárak vonatkozásában két meghatározó trend jelent meg, a kutatásukban ezeknek igyekeztek a nyomába eredni. A két trend közül az egyik, hogy a könyvtárak egyre több szolgáltatást igyekeznek online is elérhetővé tenni, hogy a diákok az intézménybe való belépés nélkül is élhessenek a szolgáltatásokkal. Másik, hogy az egyetemi könyvtárak egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek a csoportos tanulás igényeinek kielégítésére. Korábbi kutatások bizonyították, hogy a hallgatók hajlanak arra, hogy a könyvtár mint találkozóhelyet használják fizikailag. De vajon elmondható ugyanez a virtuális térben?

A kutatásuk célja e két trend mentén a virtuális tanulóhelyek lehetőségeinek vizsgálata volt. Egyrészt kíváncsiak voltak, hogy a jelenleg felsőoktatásban tanulók általában milyen attitűdökkel rendelkeznek a csoportmunkával és a virtuális találkozóhelyekkel kapcsolatban? A csoportos tanulás mindig is jelen volt a felsőoktatás gyakorlatában. A diákok szerettek együtt tanulni, ugyanakkor az utóbbi időkben az oktatók is egyre inkább elvárják a csoportos feladatmegoldást, a közös munkára való illetően ráhangolódást. Kérdésük volt, hogy a virtuális tereket mennyire vonják be a tanulásba. Ugyanúgy tekintenek-e ezekre mint a fizikai terekre vagy regisztrálhatók funkcionális különbségek a fizikai és a virtuális tanulási terek között? A feltételezésük, hogy igen, hiszen óriási különbség van az online és a valós együttlét között.

Giczi András Béla a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központjának munkatársa *Introducing of the SCOAP3 programme* (A SCOAP3 program bemutatása) címmel tartott előadást. A Sponsoring Consortium for Open Access Publishing in Particle Physics (Támogatói konzorcium a részecskefizika szabad hozzáférésű publikációjához) program azért jött létre, hogy új módot kínáljon a tudományterület kutatási eredményeinek publikálásának támogatására a különböző magfolyóiratokban. A CERN, az Európai Nukleáris Kutatási Szervezet fogta össze a különböző kutatási intézményeket és a könyvtárakat az ügy érdekében, ezen keresztül tizenegy kiadó tíz folyóirata vált eddig elérhetővé nyílt hozzáféréssel. Jelenleg 17 nemzet képviselői veszek részt a kezdeményezésben, valamint további nyolc ország áll csatlakozás alatt, közöttük Magyarország is.

Jávorka Brigitta a Pécsi Tudományegyetem informatikus könyvtáros mesterképzéses hallgatója azokat az online közösségeket vizsgálta, amelyek az elektronikus könyvek témája köré csoportosulnak. Előadását *Online community of reads = e-reading* (Olvasók online közössége = e-olvasás?) címmel tartotta, ehhez az eredményeit pedig egy 907 fős kérdőíves kutatás során szerezte. A kitöltők nagy része olvas elektronikus könyveket, ám csak kis részük hajlandó fizetni is érte. Ennek a jelenségnek a kialakulásának sok oka van. A legnagyobb talán az, hogy az olvasóközönség igénye az elektronikus könyvek elérhetősége iránt sokkal korábban megjelent, mint a könyvkiadók vagy a könyvtárosok képesek lettek volna biztosítani. Így számos könyv kalózkidítása vált elérhetővé: ezen a nem hivatalos fordításokat és papír alapú könyvek szkennelt verzióit egyaránt értünk.

Bár jelenleg Magyarországon fellendülőben van az elektronikus könyvek piaca, és a könyvtárosok között is folyamatos párbeszéd zajlik e dokumentumok kölcsönöztetési lehetőségeivel kapcsolatban, mégis komoly veszélyeket rejt, hogy az olvasók nagy része inkább valamilyen online forrásból szerzi be ingyen a dokumentumot.

A közösségek is ennek megfelelően alakulnak, illetve nem alakulnak. Hiszen ez a tevékenység sok esetben illegálisnak tekinthető, így az olvasók inkább olyan platformokat választanak, ahol nem kell beszédbe elegyedni másokkal, a kommunikáció kimerül a kérés és megköszönés szintjén, valamint az esetleges hibajelzésekben. Ugyanakkor természetesen jelen van ez a téma a különböző közösségi oldalakon is. A *Moly.hu* magyar könyves közösségi oldalon például a szerkesztők nem régebbe tiltották be az illegális elektronikus könyvekről készült polcokat és a könyvek azokon keresztül való cseréjét. Itt van online közösség, ám ennek mozgató rugója és a párbeszéd alapja maga az olvasás; nincs igazi különbség papír alapon és elektronikusan olvasott dokumentumok között.

A könyvkiadók és a könyvtárak nehéz helyzetben vannak tehát, és nagyon sok munkájukba kerül majd, mire ki tudnak építeni egy olyan közeget, amelyben a felhasználó első blikkre nem az illegális tartalmak felé nyúl majd.

Az idei évben 27 poszter került a közönség elé, amelyeket a készítőknél először két-három percbe kellett bemutatnia, majd a kiállított paravánok mellett az érdeklődőknek lehetősége volt további eszmecsere, vitára, javaslatételre. A magyar csapat két poszterrel is érkezett. Csorba-Simon Eszter, Jávorka Brigitta, Kovács Ramóna és Szalacsi Alexandra a magyar fejlesztésű *Prezi.com* weboldallal készí-

tett plakátot *Ideas matter – Don't hesitate to create a new type of presentation* (Az ötletek számítanak – Ne habozzon létrehozni egy új típusú prezentációt) címmel.

A Prezi a Kitchen Budapest, illetve a Magyar Telekom támogatásával jött létre 2008-ban azzal a céllal, hogy kiváltsa a lineáris, slide-alapú prezentációkészítést, azóta pedig hihetetlen utat járt be. Meghívták a Microsoft központjában rendezett Startup konferenciára, több másik induló projekt közé. Az amerikai piacra lépést követően pedig a szoftver más – főleg angolul beszélő – országokban is egyre népszerűbbé vált. Egy 2013-as felmérés* szerint a magyar kis-, közép- és nagyvállalatokban az embereknek egyelőre körülbelül 5 százaléka az, aki csak és kizárólag Prezit használ az előadásaihoz. A többség (68 százalék) PowerPoint-tal ad elő – a maradék 27 százalék pedig váltogat a két lehetőség között.

A Prezi ledönti az összes határt, amelyet korábban ismertünk a különböző szemléltető anyagokkal kapcsolatban. Itt nincsenek diák, nincsen korlátozott felület, amelyen dolgozhatnánk, és korlátlanul zoomolhatunk. A tartalmakat a saját logikánknak és képzeletünknek megfelelő sorrendben és rendszerben jeleníthetjük meg. Szabadon írhatunk szöveget bárhová, rakhatunk bele képeket és videókat, tehetjük a tartalmakat az összetartozásuk jeleként különböző keretek közé, de ez is opcionális. Tulajdonképpen olyan, mintha egy végtelen vásznon szabadon alkotnánk. A tartalmaink rögzítése után pedig létrehozhatunk egy sorrendet, amely alapján a prezentáció vetítése során az elemek között lépegethetünk. De a sorrend mérföldköveit bármilyen tartalmi elemhez köthetjük. Szóval ha azt akarjuk, hogy elsőként egy kétsoros szöveg jelenjen meg, majd egy hatalmas szövegdoboz, aztán egyetlen kép, végül egy video, arra is van lehetőségünk, hiszen tényleg bármit állíthatunk be elemként. Itt nem vagyunk a megszokott méretű diáinkhoz kötve. Egy elem végtelen számú alkalommal szerepelhet a sorrendben, vagyis ha egy tartalomra többször vissza akarok térni, csak be kell ütemeznem, és egy kattintással elérhető. Nem kell visszalépegetni vagy többször szerepeltetni ugyanazt a tartalmat.

Egyszerre előny és hátrány, hogy online programról beszélünk. Így nem kell feltételeznie a gépünkre, egyszerű regisztráció után már kezdetjük is a szerkesztést, a program pedig a számunkra biztosított száz megabájtos tárhelyen rögzíti az elkészített munkánkat. Ezeket pedig bárhol, bármikor elérhetjük, csupán internetkapcsolat szükséges hozzá. Azonban ennek hiánya kellemetlen meglepetéseket okozhat, amikor az előadásunk megkezdése előtt szembesülünk vele. A prezentációk ugyan már le is tölthetőek, de nem mindegyik gép képes lejátszani őket. A PowerPoint ilyen szempontból talán még mindig megbízhatóbb.

Jogos a kérdés tehát, hogy melyik prezentációkészítő alkalmazást praktikusabb használni? A Prezi egyik nagy előnye, hogy megmozgatja az elmét, mert összevetve a PowerPointtal, a készítése sokkal kevésbé lehet gépies, automatikus, de emiatt ugyanakkor sokkal több időbe is kerül egy-egy prezentáció elkészítése. A vizuális tartalmak használatakor egyszerűsíti azok beépítését és lejátszását. A poszter készítői nem kívántak sem egyik, sem másik oldalra állni. A céljuk az volt, hogy bemutatassák ezt a maga nemében rendkívül sikeres és innovatív szoftvert, és új lehetőséget mutassanak azok számára, akik nyitottak a fejlesztésekre.

* 5%, aki csak prezit használ: www.prezimagyarul.hu/2014/01/12/5-aki-csak-prezit-hasznal/ (2014. 02. 14.)

Horváth Noémi és Margit István, a Pécsi Tudományegyetem informatikus könyvtáros mesterképzéses hallgatóinak közös posztere a *Widening Social Roles in the libraries* (Szélesedő szociális szerepek a könyvtárakban) címet viselte. Ennek a plakátnak a céljai a következők voltak: bemutatni a magyar könyvtárak és azok szolgáltatásainak helyzetét, lehetőségeit a hátrányos helyzetű könyvtárhasználók számára; felhívni a figyelmet az egyes hátrányos helyzetű csoportok (vakok és gyengénlátók, siketek, mozgáskorlátozottak, értelmi fogyatékkal élők) könyvtári ellátásával kapcsolatos problémáira; feltárni azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével könnyebbé válhat a könyvtári szolgáltatások igénybevétele e rétegek számára.

A közkönyvtáraknak feladatukból adódóan minden társadalmi réteget ki kell szolgálniuk, ebből adódóan már a kezdetektől fogva feladatuk a társadalmi és kulturális esélyegyenlőség elősegítése. Ez sokszor nem könnyű feladat, hiszen a társadalom – nemcsak ma, hanem évszázadokkal korábban is így volt – többféle rétegből adódik össze. A társadalmi–politikai változásokkal együtt a nehezebb körülmények között élők helyzete is többször változott. A poszter készítői hangsúlyozták, hogy hazánkban hátrányos helyzetűek könyvtári ellátása egy bizonyos szintig már megvalósult, de ez a terület folyamatos fejlesztésre és javításra szorul. Reális esély van a további fejlődésre és sikerekre, de sajnos, ezen törekvések ellenére sem tudjuk soha elérni a teljes esélyegyenlőséget.

Ma Magyarországon sem a közoktatásban, sem a könyvtárosok alapképzésében a fogyatékkal élők és az egyéb okok miatt hátrányos helyzetűek ellátása nem kap elég figyelmet. Nincs külön „könyvtári szociális munkás” képzés; ezen tárgykörök, problémák sok esetben felszínes tárgyalása kisebb részterületekben kimerül. A szakirodalom is meglehetősen hiányos még e témában. Így nem meglepő, hogy a hátrányos helyzetű személyekkel való kommunikáció és helyes bánásmód sok könyvtárosnak komoly nehézséget okoz. Ahhoz, hogy segíteni tudjunk, meg kell ismernünk a hátrányos helyzet forrásait, illetve ezeken belül a különféle csoportok társadalomba való beilleszkedését nehezítő tényezőit. A közkönyvtárak célja tehát az, hogy a hátrányokkal küszködőket a lehető legteljesebb mértékben megismerjék, segítsék, és megadják a lehetőségét annak, hogy minél teljesebb életet élhessenek.

Ezen csoportok igényeit nem lehet minden esetben a hagyományosan bevett könyvtári szolgáltatásokkal kielégíteni. A mindennapi könyvtári gyakorlatban ez rengeteg problémát és kérdést vet fel. Hogyan segítsünk egy látássérült könyvtárhasználónak, aki elektronikusan szeretne elérni egy internetes adatbázist? Milyen lehetőségeket tudunk teremteni azoknak a mozgássérült személyeknek, akik csak korlátozott mértékben képesek közlekedni az adott intézményen belül? Hogyan kommunikáljunk egy siket személlyel anélkül, hogy mi magunk ismernénk a jelnyelvet? Ezeket a kérdéseket szerették volna megvitatni a hallgatók a poszter iránt érdeklődőkkel, bevonva őket egy közös beszélgetésbe oly módon, hogy arra kérték őket, osszák meg velük tapasztalataikat saját országuk közkönyvtári ellátásával kapcsolatban. Ily módon sikerült szert tenni olyan információkra, mint például, hogy a francia közkönyvtárakban igen nagy hangsúlyt fektetnek a vakok és gyengénlátók életét megkönnyítő Braille-írás olvasásának biztosítására, viszont a mozgássérültek helyzete nehezebb, mivel kevés olyan lehetőség van számukra, mint például a könyvtár kerekesszékekkel való megközelítése a lépcsők mellett.

A poszter további jelentősége, hogy megpróbálja felhívni a figyelmet a Máté-effektusra, amelynek lényege, hogy előnyösebb helyzetben lévők képesek kihasználni az intézményrendszerek és egyéb lehetőségek pozitív hatásait, így további előnyökhöz jutnak, szemben a hátrányos helyzetűekkel, akiknek hendikepjei tovább nőnek.

A készítők úgy gondolják, hogy a plakáttal elérték céljukat, nevezetesen az érdeklődés felkeltését a téma iránt, és értékes információkra tettek szert más országok képviselői részéről a tárgykörrrel kapcsolatban.

Fakultatív programok – Könyvtárlátogatások

A fakultatív programokra a konferencia első és második napján, január 29-én és 30-án került sor. A résztvevők több lehetőség közül választhattak. A programokra szerdán délelőtt, a regisztráció után lehetett feliratkozni. Az érdeklődők több lehetőség közül választhattak. Az első napon hat különféle opció közül lehetett választani, és olyan érdekességek látogatására nyílt alkalom, mint a Katalán Nemzeti Könyvtár, a Tudományos és Művészeti Akadémia Könyvtára, az Orfeó Catalá (Katalán Zenei Palota) Dokumentumtára, a Katalán Építészek Szövetségének Könyvtára, a Barcelonai Egyetem Könyvtára, az Ateneu Barcelonés Könyvtára, a Katalán Nők Intézetének Könyvtára, illetőleg az Agustí Centelles közkönyvtár. A második nap délutánján négy lehetőség állt az érdeklődők rendelkezésére: a Katalán Műszaki Egyetem Könyvtára, az FC Barcelona Dokumentációs Központja, a Katalán Szépművészeti Múzeum Könyvtára, valamint a Sagrada Família Könyvtára.

A magyar delegáció nagy része, így e beszámoló szerzői is, ugyanazokon a programokon vettek részt szerda és csütörtök délután is. Az első napon az Agustí Centelles közkönyvtárat látogattuk meg. A könyvtár 2011. május 9-én nyitotta meg kapuit, tehát nagyon fiatal intézményről beszélhetünk. Az épület modern, fiatalos kialakítású, az egyik legjelentősebb célkitűzés az volt, hogy minél több ifjú vegye igénybe a könyvtár által nyújtott lehetőségeket. A szolgáltatások négy szinten vehetők igénybe. A könyvtárban megtalálható többek között gyermekkönyvtár, audiovizuális részleg, illetve a tudományos-fantasztikus irodalmat átfogó művek szintje is. Az intézmény színtere a különböző kulturális programoknak, mint például az olvasó klubok vagy az író-olvasó találkozók. A gyermekek számára kiváló lehetőséget nyújtanak a mesedélelőttök, a felolvasások, a bábjátékok. A könyvtár fiatalos külseje, információ-kommunikációs szolgáltatásai (internethasználat, oktatás) megfelelnek a XXI. század kihívásainak.

A csütörtöki nap délutánján az FC Barcelona Dokumentációs Központjába látogattunk el, és túlzás nélkül állítható, hogy ez az esemény valamennyiünk számára igazi élmény volt. A dokumentumtárban minden olyan megjelent és megjelenő dokumentumot őriznek és archiválnak, amely a klubbal kapcsolatos, mint például az *El Mundo Deportivo* nevű sportlap összes cikke, amely az FC Barcelonát érinti 1899, vagyis a klub megalakulása óta. Az intézmény történésze kutatja, gyűjti és sajtó alá rendezi a klub történetével és jelenével kapcsolatos híreket. A dokumentumtárat elsősorban újságírók, riporterek használják, de a dokumentumok bárki számára hozzáférhetőek, előzetes időpont-egyeztetést követően. A dokumentációs

központ megtekintése után lehetőségünk nyílt körbenézni a klub múzeumában, amely kupákat, sportkellékeket és egyéb tárgyakat tartalmazott, illetve érintőképernyős eszközök segítségével igen nagy mennyiségű információra tehetünk szert a klub történetét illetően.

Befejezés

Mind szakmailag, mind emberileg rengeteget fejlődtünk az út során. Nagyon fontosnak tartjuk azt, hogy már hallgatóként volt lehetőségünk beleszólni a nemzetközi tudományos életbe. Mindig nagyon inspiráló olyan kutatókkal találkozni, akik a mi szakterületünkön működnek, ám teljesen más szemszögből nézik a dolgokat, mint mi. Úgy érezzük, ezek a találkozások új utakat nyitnak meg a kutatási témáinkon belül.

2015-ben a Csehországi Brünben kerül majd megrendezésre a következő BOBCATSSS-konferencia. Reméljük, azon is lesz lehetőségünk részt venni! Köszönjük mindenkinek, akik támogattak minket ennek az útnak a megvalósításában: tanárainknak, a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karának vezetőségének, illetve Hallgatói Önkormányzatának, valamint a Balassi Intézet Campus Hungary ösztöndíj programjának.

**Csorba-Simon Eszter–Horváth Noémi–
Jávorka Brigitta–Margit István–Szalacsi Alexandra**